

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 210/09-52

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 15. decembra 2009 v senáte zloženom z predsedu Lajosa Mészárosa a zo sudcov Juraja Horvátha a Sergeja Kohuta o sťažnosti M. F., N., t. č. vo výkone trestu L., zastúpeného advokátom Mgr. A. Š., B., vo veci namietaného porušenia základného práva na súdnu ochranu zaručeného v čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, základného práva na právnu pomoc zaručeného v čl. 47 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, základného práva na obhajobu zaručeného v čl. 50 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky a práva na obhajobu zaručeného v čl. 6 ods. 3 písm. c) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v konaní vedenom pod sp. zn. 4 Tdo 32/2007 a jeho uznesením zo 7. júla 2008 takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo M. F. na súdnu ochranu zaručené v čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, základné právo na právnu pomoc zaručené v čl. 47 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, základné právo na obhajobu zaručené v čl. 50 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky a právo na obhajobu zaručené v čl. 6 ods. 3 písm. c) Dohovoru

o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v konaní vedenom pod sp. zn. 4 Tdo 32/2007 a jeho uznesením zo 7. júla 2008 porušené bolo.

2. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4 Tdo 32/2007 zo 7. júla 2008 zrušuje a vec vracia na ďalšie konanie.

3. M. F. priznáva náhradu trov právneho zastúpenia v sume 346,38 € (slovom tristoštyridsaťšesť eur a tridsaťosem centov), ktorú je Najvyšší súd Slovenskej republiky povinný vyplatiť na účet jeho právneho zástupcu Mgr. A. Š. do jedného mesiaca od právoplatnosti tohto nálezu.

4. Sťažnosti M. F. vo zvyšnej časti nevyhovuje.

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Uznesením Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) č. k. II. ÚS 210/09-36 z 27. mája 2009 bola prijatá na ďalšie konanie sťažnosť M. F., N., t. č. vo výkone trestu L. (ďalej len „sťažovateľ“), ktorou namieta porušenie základného práva na súdnu ochranu zaručeného v čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), základného práva na právnu pomoc zaručeného v čl. 47 ods. 2 ústavy, základného práva na obhajobu zaručeného v čl. 50 ods. 3 ústavy a práva na obhajobu zaručeného v čl. 6 ods. 3 písm. c) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 4 Tdo 32/2007 a jeho uznesením zo 7. júla 2008.

Z obsahu sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovateľ bol rozsudkom okresného súdu č. k. 5 T 16/2006-994 z 5. decembra 2006 uznaný vinným zo spáchania pokračovacieho trestného činu krádeže formou spolupáchatelstva sčasti v štádiu pokusu, trestného činu

porušovania domovej slobody vo forme spolupáchateľstva a trestného činu lúpeže vo forme spolupáchateľstva v jednočinnom súbehu s trestným činom porušovania domovej slobody vo forme spolupáchateľstva. Za to bol sťažovateľovi uložený úhrnný trest odňatia slobody vo výmere 13 rokov, na výkon ktorého bol zaradený do III. nápravno-výchovnej skupiny.

Proti rozsudku okresného súdu podal sťažovateľ odvolanie, ktoré Krajský súd v Trenčíne (ďalej len „krajský súd“) uznesením č. k. 3 To 1/07-1038 z 8. februára 2007 zamietol ako nedôvodné.

Proti uzneseniu krajského súdu podal sťažovateľ 10. apríla 2007 (podaním z 2. apríla 2007) dovolanie najvyššiemu súdu a požiadal o ustanovenie obhajcu z dôvodu povinnej obhajoby. Okresný súd, ktorému bola vec postúpená, vyzval sťažovateľa na podanie dovolania prostredníctvom obhajcu, a to v lehote 30 dní. Na túto výzvu reagoval sťažovateľ podaním zo 7. mája 2007, v ktorom oznámil, že si obhajcu nemôže zvoliť z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov, preto požiadal o ustanovenie obhajcu súdom. Okresný súd následne vec predložil najvyššiemu súdu.

Najvyšší súd uznesením sp. zn. 4 Tdo 32/2007 zo 7. júla 2008 dovolanie odmietol, pretože sťažovateľ nepodal dovolanie prostredníctvom obhajcu.

Podľa názoru sťažovateľa postupom a rozhodnutím najvyššieho súdu došlo k porušeniu ním označených základných práv, a to z dôvodov, že „Najvyšší súd SR(...) použil mimoriadne reštriktívny výklad predmetných ustanovení, ktorý spojil s dikciou ustanovení Trestného poriadku o dovolaní a odmietnutí dovolania odôvodnil tým, že nebol naplnený predpoklad podania dovolania prostredníctvom obhajcu. Zároveň uviedol, že § 38 odsek 2 písmeno a) sa vzťahuje iba na prípady, keď dovolanie podá Generálny prokurátor SR alebo Minister spravodlivosti SR.

Domnievam sa, že ide o výklad nesprávny, ktorý je primárne v neprospech obvineného a takýto výklad nesleduje systém a účel ustanovenia o povinnej obhajobe. (...)

Okresný súd Trenčín vôbec neskúmal skutočnosť, či podaným dovolaním ide o zrejme bezúspešné uplatňovanie práva, či je v mojom prípade splnená podmienka nemajetnosti a

podobne. Okresný súd Trenčín vec bez akéhokoľvek skúmania predložil na Najvyšší súd SR s tým, že som si v súdom určenej lehote nezvolil obhajcu.

Najvyšší súd SR ďalej argumentoval tým, že dovolanie musí byť podané advokátom a pokiaľ sa tak nestane, nemôže vôbec rozhodovať o pridelení zástupcu z radov advokátov. Domnievam sa, že ide o ústavne neprípustný postup, ktorý mal za následok odmietnutie meritórneho rozhodnutia vo veci - denegatio iustitiae. (...)

Ak by sme abstrahovali od napádaného uznesenia Najvyššieho súdu SR došli by sme k záveru, že mimoriadny opravný prostriedok dovolanie môže podať iba skupina osôb, ktorá má dostatok finančných prostriedkov na to, aby si zaplatila advokáta, prostredníctvom ktorého takéto dovolanie podá. Domnievam sa, že ide o priamy a výrazný zásah do jednej zo základných ústavných zásad a tou je zásada rovnosti. Tým by bola z práva na podanie mimoriadneho opravného prostriedku vylúčená dosť veľká skupina osôb, ktorá nemá dostatok finančných prostriedkov na zaplatenie advokáta, t. j. právo na podanie dovolania by mali iba majetní, čo by vytváralo nebezpečný majetkový cenzus v prístupe k spravodlivosti.

Právo na podanie iného mimoriadneho opravného prostriedku - návrhu na obnovu konania - majú všetci obvinení bez ohľadu na to, či sú alebo nie sú zastúpení advokátom a v prípade, že takýto návrh podá obvinený sám, má právo požiadať o pridelenie zástupcu z radov advokátov. Uplatneným výkladom Najvyššieho súdu SR dochádza tiež k vytvoreniu neprimeraného rozdielu medzi mimoriadnymi opravnými prostriedkami v systéme trestného konania.

Zo strany Najvyššieho súdu SR neobstojí ani argument, že advokát môže poskytnúť právnu službu aj za zníženej odmenu alebo bezplatne. Ide tu len o možnosť zo strany advokáta, ak sú na to splnené podmienky a nie o jeho povinnosť, to znamená, že zo strany obvineného ide o nenárokovateľný postup.“

Na základe uvedených skutočností sťažovateľ navrhol, aby ústavný súd o jeho sťažnosti nálezom takto rozhodol:

„Najvyšší súd SR v konaní vedenom pod sp. zn. 4 Tdo 32/2007 porušil základné právo sťažovateľa na súdnu ochranu zaručené v čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, právo na právnu pomoc zaručené v čl. 47 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, právo na

obhajobu zaručené v čl. 50 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky a v čl. 6 ods. 3 písmeno c) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Sťažovateľovi Ústavný súd SR priznáva primerané finančné zadostučinenie v sume 200 000,- Sk(...), ktoré mu je Najvyšší súd SR povinný vyplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

Najvyšší súd SR je povinný zaplatiť náhradu trov konania na účet právneho zástupcu sťažovateľa podľa záverečného vyčíslenia a to do tridsiatich dní od právoplatnosti tohto nálezu.“

Sťažovateľ podaním doručeným ústavnému súdu 3. novembra 2008 doplnil svoju sťažnosť, ktorú rozšíril o sťažnostný návrh v znení:

„Uznesenie Najvyššieho súdu SR spisová značka 4 Tdo 32/2007 zo dňa 7. júla 2008 sa zrušuje a vec sa mu vracia na ďalšie konanie.“

2. Na základe žiadosti ústavného súdu sa k veci písomne vyjadrili obaja účastníci konania: podpredsedníčka najvyššieho súdu listom č. k. KP 8/2009-59 z 2. júla 2009 a právny zástupca sťažovateľa stanoviskom k uvedenému vyjadreniu listom z 3. augusta 2009.

2.1 Podpredsedníčka najvyššieho súdu vo svojom vyjadrení uviedla:

„Odôvodnenie uznesenia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 7. júla 2008, sp. zn. 4 Tdo 32/2007 obsahuje v dostatočne širokom rozsahu argumentáciu senátu vo vzťahu k výroku o odmietnutí dovolania obvineného na základe § 382 písm. d/ Tr. por.

O správnosti právneho záveru obsiahnutého v tomto uznesení svedčí skutočnosť, že toto rozhodnutie bolo schválené na zasadnutí trestnoprávneho kolégia dňa 1. decembra 2008 pod sp. zn. Tpj 46/2008-11 a bude uverejnené v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky. Právne vety tohto judikátu sú nasledovné:

I. Konanie o dovolaní v zmysle ôsmej hlavy Trestného poriadku je jedným z mimoriadnych opravných prostriedkov, ktoré je možné podať iba proti rozhodnutiu súdu, ktorým bola vec právoplatne skončená (§ 368 Tr. por.). Dovolacie konanie je výlučne návrhovým konaním, a preto sa najvyšší súd stáva dovolacím súdom až podaním dovolania.

Z týchto dôvodov, najvyšší súd nie je oprávnený pred podaním dovolania robiť akékoľvek úkony súvisiace s dovolacím konaním; preto ani nemôže v tomto čase ustanoviť obvinenému obhajcu.

II. Ustanovenie § 373 ods. 1 Tr. por. je lex specialis vo vzťahu k ustanoveniu § 40 ods. 1 Tr. por., a preto je povinnosťou obvineného v prípade ak chce dovolanie podať, aby si na tento procesný úkon obhajcu zvolil.

Z tohto dôvodu považujeme sťažnosť obvineného za neopodstatnenú, a preto navrhujeme, aby ju ústavný súd odmietol.

Zároveň súhlasíme s tým, aby ústavný súd upustil od ústneho pojednávania o prijatej sťažnosti.“

2.2 Právny zástupca sťažovateľa vo svojom stanovisku k uvedenému vyjadreniu uviedol:

«Napádané uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 4 Tdo 32/2007 zo dňa 7. júla 2008 považujeme naďalej za protiústavné z dôvodov, ktoré sme podrobne rozviedli v ústavnej sťažnosti. Na tejto skutočnosti nemení nič ani fakt, že správnosť právnych záverov bola schválená na zasadnutí trestnoprávneho kolégia dňa 1. decembra 2008 pod spisovou značkou Tpj 46/2008-11. Ani právna veta pod číslom I. ani právna veta pod číslom II. neodôvodňuje postup Najvyššieho súdu SR v tom zmysle, že odmieta rozhodovať o dovolaní podaným inou osobou, ako zvoleným obhajcom.

Žiadne z ustanovení Trestného poriadku nevyklučuje, aby bol po podaní dovolania obvineným touto obvinenému ustanovený obhajca súdom, na ktoré bolo dovolanie podané. V zmysle § 370 odsek 1 Trestného poriadku je to súd, ktorý vo veci rozhodoval v prvom stupni. Aj keď pripustíme záver, že ustanovenie § 373 odsek 1 je špeciálnym ustanovením vo vzťahu k § 40 odsek 1 Trestného poriadku, postup podľa § 40 odsek 1 Trestného poriadku môže uskutočniť práve súd, na ktorý bolo dovolanie podané. Vyjadrenie Najvyššieho súdu sa však vôbec nezaoberá ustanoveniami o povinnej obhajobe. (...)

Komentár k Trestnému poriadku (Štefan Minárik a kolektív, Iura Edition 2006) ako aj dôvodová správa k Trestnému poriadku uvádzajú, že dôvod, prečo má byť obvinený v dovolacom konaní zastúpený advokátom, je právna náročnosť konania, resp. podania a poskytnutie dostatočnej právnej pomoci s podaním dovolania, pretože podanie celkom

bezvýsledného dovolania by malo za následok riziko znášania trov konania štátu podľa § 556 odsek 1.

Z uvedeného vyplýva, že dovolanie je inštitút, ktorý má prispieť k naplneniu atribútu „rovnosti zbraní“ (in favor- defensionis) medzi stranami aj v trestnom konaní a povinnosť dovolateľa byť zastúpený advokátom je ustanovená na prospech dovolateľa, aby predišiel podaniu celkom bezvýsledného dovolania a tým si zmaril realizáciu mimoriadneho opravného prostriedku.

Analogicky je možné tiež poukázať na ustanovenie § 20 odsek 2 zákona číslo 38/1993 Zb. o organizácii Ústavného súdu SR a o konaní pred ním, ktoré tiež predpokladá povinné zastúpenie advokátom, avšak pokiaľ sťažovateľ nemá dostatok finančných prostriedkov, môže mu byť právny zástupca ustanovený. Obdobne je to aj pri dovolaní v občianskom súdnom konaní.

Aj keď sú ustanovenia Trestného poriadku ohľadne dovolania, ako nového opravného prostriedku, trochu nejednoznačné, tieto nedostatky musí nahradiť interpretácia orgánu, ktorý právne normy aplikuje. Akýkoľvek výklad musí byť jednoznačne ústavne konformný, čo sa však v prípade napádaného uznesenia Najvyššieho súdu SR nestalo.

S poukazom na všetky vyššie skutočnosti navrhujeme, aby Ústavný súd SR rozhodol v zmysle nami navrhovaného petitu. Zároveň oznamujeme, že súhlasíme, aby Ústavný súd SR upustil od ústneho pojednávania, nakoľko od neho nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.»

3. Podľa § 30 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) prerokoval ústavný súd túto vec na neverejnom zasadnutí, pretože tak sťažovateľ, ako aj najvyšší súd vo svojich vyjadreniach vyslovili súhlas, aby sa upustilo od ústneho pojednávania. Ústavný súd vychádzal pritom z listinných dôkazov a vyjadrení nachádzajúcich sa v jeho spise.

II.

Z uznesenia najvyššieho súdu sp. zn. 4 Tdo 32/2007 zo 7. júla 2008, ktorým bolo dovolanie sťažovateľa odmietnuté pre nesplnenie podmienky dovolania, vyplýva:

„Proti(...) uzneseniu krajského súdu podal obvinený M. F. dovolanie vlastným písomným podaním z 2. apríla 2007(...) na Najvyšší súd Slovenskej republiky, ktorý následne toto podanie postúpil Okresnému súdu Trenčín(...)

Predseda senátu Okresného súdu Trenčín (ako súdu prvého stupňa v zmysle § 370 Tr. por.) obvineného M. F. písomne vyzvala (prípísom z 30. apríla 2007), aby podal dovolanie prostredníctvom obhajcu, s poučením, že ide o nevyhnutnú náležitosť dovolania, ktorej nesplnenie je dôvodom na odmietnutie dovolania, pričom na odstránenie uvedenej chyby mu určila lehotu 30 dní. (...)

Na výzvu obvinený reagoval písomným podaním zo 7. mája 2007, v ktorom súdu oznámil, že obhajcu si v určenej lehote nezvolí, nakoľko na neho nemá dostatok finančných prostriedkov. Súčasne uviedol, že s názorom uvedeným v písomnej výzve, podľa ktorého nepodanie dovolania prostredníctvom obhajcu je dôvodom na jeho odmietnutie sa nestotožňuje, pričom s poukazom na zákonné ustanovenia § 38 ods. 2 písm. a), § 40 ods. 1, ods. 2 Tr. por. vyjadril názor, že ak si obhajcu v určenej lehote nezvolí, je povinnosťou predsedu senátu v dovolacom konaní mu obhajcu ustanoviť.

Ďalšími písomnými podaniami, ktoré sú obsahom spisového materiálu, neskôr obvinený, s použitím už uvedenej argumentácie, opakovane žiadal, aby mu bol obhajca za účelom podania dovolania ustanovený.

Súd prvého stupňa následne predložil dovolanie Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky.

Dovolací súd preskúmal spisový materiál a dospel k záveru, že dovolanie je nevyhnutné odmietnuť podľa § 382 písm. d) Tr. por., nakoľko nebola splnená podmienka dovolania podľa § 373 Tr. por. ani po postupe podľa § 279 ods. 1 Tr. por.

Podľa § 373 ods. 1 Tr. por. obvinený alebo osoby uvedené v § 369 ods. 5 môžu podať dovolanie len prostredníctvom obhajcu.

Podľa § 379 ods. 1 Tr. por. ak podanie nie je úplné alebo má iné odstrániteľné chyby, predseda senátu vyzve osobu oprávnenú podať dovolanie alebo obhajcu obvineného,

aby tieto nedostatky odstránil. Predseda senátu zároveň určí primeranú lehotu na ich odstránenie. Ustanovenie § 311 ods. 3 platí primerane.

Podľa § 382 písm. d) Tr. por. dovolací súd na neverejnom zasadnutí uznesením, bez preskúmania veci, odmietne dovolanie, ak nie sú splnené podmienky dovolania podľa § 372 alebo 373 ani po postupe podľa § 379 ods. 1.

Vzhľadom na uvedené skutočnosti a citované zákonné ustanovenia je potrebné konštatovať, že obvinený si nespĺnil základnú procesnú podmienku dovolania, ktorou je podanie dovolania prostredníctvom obhajcu, hoci na to bol súdom riadne vyzvaný a bola mu na to určená primeraná lehota. Argumentácia obvineného, podľa ktorej má právo na to, aby mu bol za účelom podania dovolania obhajca ustanovený je neopodstatnená. Ustanovenie § 40 ods. 1 Tr. por. nie je možné v dovolacom konaní vo vzťahu k podaniu dovolania obvineným aplikovať, nakoľko ustanovenie § 373 ods. 1 Tr. por. je lex specialis k ustanoveniu § 40 ods. 1 Tr. por., čo vyplýva z dikcie ustanovenia § 373 ods. 1 Tr. por., podľa ktorého obvinený môže podať dovolanie len „prostredníctvom“ obhajcu. Uvedené ustanovenie (s dôrazom na slovo „prostredníctvom“) totiž predpokladá, že dovolanie obvineného bude už v čase podania na súd písomne vyhotovené obhajcom, z čoho vyplýva, že obvinený musí mať obhajcu (advokáta) na podanie dovolania ešte pred jeho podaním. Vzhľadom na to, že dovolacie konanie je konaním výlučne návrhovým (nikdy sa nezačína ex offo, ale vždy len na základe podaného dovolania), Najvyšší súd Slovenskej republiky nie je pred podaním dovolania oprávnený robiť akékoľvek úkony súvisiace s dovolacím konaním (dovolacím súdom sa totiž stáva až po podaní dovolania) a teda ani nemôže v čase pred podaním dovolania obvinenému obhajcu ustanoviť, čomu zodpovedá povinnosť obvineného si na podanie dovolania obhajcu zvoliť. Obvinený si preto na podanie dovolania musí obhajcu zvoliť a tento mu nemôže byť za účelom podania dovolania ustanovený.

Nakoľko obvinený nepodal dovolanie prostredníctvom obhajcu (§ 373 ods. 1 Tr. por.), a to ani po postupe podľa § 379 ods. 1 Tr. por., Najvyšší súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí, uznesením, bez preskúmania veci jeho dovolanie podľa § 382 písm. d) Tr. por. odmietol.»

Pred samotným podaním dovolania (10. apríla 2007) sťažovateľ požiadal najvyšší súd podaním z 23. februára 2007 o ustanovenie obhajcu pre dovolacie konanie z úradnej

moci. Najvyšší súd na žiadosť sťažovateľa reagoval listom sp. zn. Nt 88/07 zo 6. marca 2007, v ktorom uviedol, že „*ustanovenie obhajcu z úradnej moci (ex offio) pre konanie o dovolaní, čoho sa domáhate, prichádza do úvahy len vtedy, ak dovolanie podáva minister spravodlivosti SR alebo generálny prokurátor SR za predpokladu, že si obvinený v takomto prípade na konanie o dovolaní obhajcu v súdom určenej lehote nezvolil. So zreteľom na platnú právnu úpravu si musíte obhajcu zvoliť sám.*“.

III.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah. Ústavný súd môže zároveň vec vrátiť na ďalšie konanie.

Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadost'učinenie.

Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde.

Podľa čl. 47 ods. 2 ústavy každý má právo na právnu pomoc v konaní pred súdmi, inými štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy od začiatku konania, a to za podmienok ustanovených zákonom.

Podľa čl. 50 ods. 3 ústavy obvinený má právo, aby mu bol poskytnutý čas a možnosť na prípravu obhajoby a aby sa mohol obhajovať sám alebo prostredníctvom obhajcu.

Podľa čl. 6 ods. 3 písm. c) dohovoru každý, kto je obvinený z trestného činu má tieto minimálne práva(...) obhajovať sa osobne alebo s pomocou obhajcu podľa vlastného výberu, alebo pokiaľ nemá prostriedky na zaplatenie obhajcu, aby sa mu poskytol bezplatne, ak to záujmy spravodlivosti vyžadujú(...).

Podľa konštantnej judikatúry ústavný súd nie je súčasťou systému všeobecných súdov, ale podľa čl. 124 ústavy je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Pri uplatňovaní tejto právomoci ústavný súd nie je oprávnený preskúmať a posudzovať ani právne názory všeobecného súdu, ani jeho posúdenie skutkovej otázky. Úlohou ústavného súdu totiž nie je zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách. Posúdenie vecí všeobecným súdom sa môže stať predmetom kritiky zo strany ústavného súdu iba v prípade, ak by závery, ktorými sa všeobecný súd vo svojom rozhodovaní riadil, boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne. O arbitrárnosti (svojevôli) pri výklade a aplikácii zákonného predpisu všeobecným súdom by bolo možné uvažovať len v prípade, ak by sa tento natoľko odchýlil od znenia príslušných ustanovení, že by zásadne poprel ich účel a význam (mutatis mutandis I. ÚS 115/02, I. ÚS 12/05, I. ÚS 352/06).

Sťažovateľ je presvedčený, že najvyšší súd, tým že odmietol jeho dovolanie z dôvodu, že nebolo podané prostredníctvom obhajcu, porušil jeho základné právo na súdnu ochranu (čl. 46 ods. 1 ústavy), základné právo na právnu pomoc (čl. 47 ods. 2 ústavy), ako aj právo na obhajobu [čl. 50 ods. 3 ústavy a čl. 6 ods. 3 písm. c) dohovoru].

Podľa § 369 ods. 2 písm. b) zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“) právoplatné rozhodnutie odvolacieho

súdu môže dovolaním napadnúť z dôvodu uvedeného v § 371 ods. 1 obvinený vo svoj prospech proti výroku, ktorý sa ho priamo týka.

Podľa § 373 ods. 1 Trestného poriadku obvinený alebo osoby uvedené v § 369 ods. 5 môžu podať dovolanie len prostredníctvom obhajcu.

Podľa § 373 ods. 2 Trestného poriadku obvinený musí byť v konaní o dovolaní zastúpený obhajcom.

Podľa § 379 ods. 1 Trestného poriadku ak podanie nie je úplné alebo má iné odstrániteľné chyby, predseda senátu vyzve osobu oprávnenú podať dovolanie alebo obhajcu obvineného, aby tieto nedostatky odstránil.

Podľa § 382 ods. 1 písm. d) Trestného poriadku dovolací súd na neverejnom zasadnutí uznesením, bez preskúmania veci, odmietne dovolanie, ak nie sú splnené podmienky dovolania podľa § 372 alebo § 373 ani po postupe podľa § 379 ods. 1.

Podľa § 37 ods. 1 Trestného poriadku po vznesení obvinenia musí mať obvinený obhajcu už v prípravnom konaní, ak

a) je vo väzbe, vo výkone trestu odňatia slobody alebo na pozorovaní v zdravotníckom ústave,

b) je pozbavený spôsobilosti na právne úkony alebo jeho spôsobilosť na právne úkony je obmedzená,

c) ide o konanie o obzvlášť závažnom zločine(...)

Podľa § 38 ods. 2 písm. a) Trestného poriadku v konaní o mimoriadnych opravných prostriedkoch musí mať odsúdený obhajcu, ak ide o prípady uvedené v § 37 ods. 1 písm. a), b) alebo c)(...)

Podľa § 40 ods. 1 Trestného poriadku ak obvinený nemá obhajcu v prípade, v ktorom ho musí mať, určí sa mu lehota na zvolenie obhajcu. Ak v tejto lehote nebude obhajca

zvolený, musí mu byť obhajca bez meškania ustanovený. Obhajcu ustanoví v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie a v konaní pred súdom predseda senátu.

Podľa § 40 ods. 2 Trestného poriadku obvinenému, ktorý nemá dostatočné prostriedky na úhradu trov obhajoby a požiada o ustanovenie obhajcu, je povinný v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie a v konaní pred súdom predseda senátu ustanoviť obhajcu z advokátov aj v prípade, že neexistujú dôvody povinnej obhajoby. Skutočnosť, že nemá dostatočné prostriedky, musí obvinený preukázať.

Z citovanej právnej úpravy, ktorá sa dotýka problematiky dovolania a povinnej obhajoby, ako aj z obsahu odôvodnenia uznesenia najvyššieho súdu sp. zn. 4 Tdo 32/2007 zo 7. júla 2008 vyplýva, že postup najvyššieho súdu v súvislosti s vybavením podania sťažovateľa označeného ako dovolanie by sa mohol javiť ako správny.

Najvyšší súd sa podrobným spôsobom venoval otázke potreby splnenia základnej procesnej podmienky dovolania ustanovenej v § 373 ods. 1 Trestného poriadku (t. j. podanie dovolania prostredníctvom obhajcu) a výkladom aplikovaných ustanovení trestnoprávneho predpisu dospel k záveru, že táto podmienka zo strany sťažovateľa splnená nebola. Navyše zdôvodnil, prečo sťažovateľovi neumožnil túto podmienku splniť ani na základe jeho žiadosti, a teda prečo mu v konaní o podanom dovolaní nemohol byť zo strany najvyššieho súdu obhajca ustanovený. Svoju argumentáciu najvyšší súd oprel o platné znenie Trestného poriadku, konkrétne o § 40 ods. 1 a § 373 ods. 1 Trestného poriadku a o ich vzájomný vzťah ustanovenia *lex generalis* (§ 40 ods. 1) k ustanoveniu *lex specialis* (§ 373 ods. 1).

V ustanovení § 40 ods. 1 Trestného poriadku je upravená povinná obhajoba, zatiaľ čo v ustanovení § 40 ods. 2 je upravené zastúpenie obhajcom na základe žiadosti obvineného (v danom prípade odsúdeného). S podaním dovolania, ak odsúdený nemá obhajcu, prostredníctvom ktorého by mohol dovolanie podať, súvisí práve druhé uvedené ustanovenie.

Ak obvinený nemá dostatok prostriedkov na náhradu odmeny obhajcu a svojej obhajoby, môže požiadať, aby mu súd v zmysle § 40 ods. 2 Trestného poriadku obhajcu ustanovil aj v prípade, ak ide o podanie dovolania (pozri napr.: Šámal P. a kol., Trestní řád komentář - díl II, 6 vydání, C. H. Beck 2008, str. 2128, ods. 2). Je preto úlohou súdu, bez toho, aby ústavný súd určoval, či okresného alebo najvyššieho, aby náležitým spôsobom zistil pomery žiadateľa o ustanovenie obhajcu a na základe týchto zistení aj rozhodol.

Z tohto pohľadu ústavný súd upozorňuje na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva v súvislosti s rozhodovacou činnosťou týkajúcou sa práva na prístup k súdu (čl. 6 dohovoru), najmä na závery, že právo na prístup k súdu musí byť účinné a musí byť zaručené nielen právne, ale za určitých okolností tiež fakticky. Ak obvinený musí mať obhajcu alebo ak účinné uplatnenie opravného prostriedku si vyžaduje pomoc obhajcu a obvinený nemá prostriedky na jeho zaplatenie, musí mu byť poskytnutá bezplatná právna pomoc (obdobne napríklad rozsudok Airey v. Írsko z 9. októbra 1979, A, č. 32).

Ústavný súd ako nezávislý súdny orgán ochrany ústavnosti musel skúmať, či najvyšší súd svojím postupom a napokon aj napadnutým rozhodnutím sp. zn. 4 Tdo 32/2007 zo 7. júla 2008 poskytol dostatočnú ochranu základným právam sťažovateľa na súdnu ochranu zaručeným ústavou a právam garantovaným v čl. 6 dohovoru.

V tomto smere je potrebné konštatovať, a to najmä s prihliadnutím na už uvedenú judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva, že najvyšší súd túto ochranu základným právam sťažovateľa neposkytol. Jeho pochybenie spočíva podľa názoru ústavného súdu v tom, že najvyšší súd akceptoval skutočnosť, že napriek požiadavke sťažovateľa o ustanovenie obhajcu pre podanie dovolania okresný súd, vykonávajúci úkony súvisiace s dovolaním, o jeho požiadavke (o ustanovenie obhajcu) nerozhodoval ani nerozhodol a v konečnom dôsledku iba predložil spis najvyššiemu súdu na ďalšie konanie, ktorý „dovolanie“ odmietol z dôvodu nesplnenia podmienky povinného zastúpenia obhajcom a podania dovolania jeho prostredníctvom. Takýto postup odporuje povinnosti poskytnúť nemajetnému obvinenému bezplatnú právu pomoc v prípadoch, v ktorých ju musí mať. Napokon ústavný súd k tejto časti problematiky uvádza, že záver vyplývajúci

z odôvodnenia rozhodnutia najvyššieho súdu, podľa ktorého „*obvinený si(...) na podanie dovolania musí obhajcu zvolit' a tento mu nemôže byť za účelom podania dovolania ustanovený*“, t. j. ani prvostupňovým súdom, nie je presvedčivý a ústavný súd ho s prihliadnutím na všetky už uvedené skutočnosti považuje za ústavne nesúladný.

Takýto výklad nevykazuje známky ústavnej konformity ani z dôvodu, že za jeho použitia by dochádzalo k vylúčeniu nemajetných osôb z možnosti domáhania sa ochrany svojich práv prostredníctvom mimoriadneho opravného prostriedku, ktorým je dovolanie.

Vzhľadom na všetky uvedené skutočnosti ústavný súd konštatuje, že najvyšší súd svojím rozhodnutím znemožnil sťažovateľovi domáhať sa svojho práva na súde a rovnako mu neumožnil domáhať sa ochrany svojich práv prostredníctvom obhajcu, preto porušil základné právo sťažovateľa na súdnu ochranu zaručené v čl. 46 ods. 1 ústavy a súčasne aj základné právo na právnu pomoc zaručené v čl. 47 ods. 2 ústavy a základné právo na obhajobu zaručené v čl. 50 ods. 3 ústavy a čl. 6 ods. 3 písm. c) dohovoru (bod 1 výroku nálezu).

2. Podľa § 56 ods. 2 prvej vety zákona o ústavnom súde ak sa základné právo alebo sloboda porušili rozhodnutím alebo opatrením, ústavný súd také rozhodnutie alebo opatrenie zruší.

Podľa § 56 ods. 3 písm. b) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd sťažnosti vyhovie, môže vrátiť vec na ďalšie konanie.

Ústavný súd berúc do úvahy citované ustanovenia zrušil uznesenie najvyššieho súdu sp. zn. 4 Tdo 32/2007 zo 7. júla 2008 a vec mu vrátil na ďalšie konanie (bod 2 výroku nálezu). Účelom zrušenia uznesenia najvyššieho súdu je otvoriť možnosť rozhodnúť o ustanovení obhajcu podľa § 40 ods. 2 Trestného poriadku buď okresným súdom, alebo najvyšším súdom. V ďalšom bude povinnosťou najvyššieho súdu riadiť sa právnym názorom ústavného súdu.

3. Ústavný súd priznal sťažovateľovi (§ 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde) úhradu trov konania z dôvodu jeho právneho zastúpenia advokátom, ktorý si uplatnil nárok na ich náhradu.

Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľa ústavný súd vychádzal z ustanovení § 1 ods. 3, § 11 ods. 2 a § 14 ods. 1 písm. a) a c) vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov. Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2008 je 3 176 Sk (105,42 €) a hodnota režijného paušálu je 191 Sk (6,34 €). Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2009 je 115,90 € a hodnota režijného paušálu je 6,95 €.

S poukazom na výsledok konania vznikol sťažovateľovi nárok na úhradu trov konania za dva úkony právnej služby uskutočnené v roku 2008 (prevzatie a príprava zastúpenia 15. augusta 2008 a podanie ústavnému súdu z 12. septembra 2008) v sume 6 734 Sk (223,53 €) vrátane režijného paušálu a za jeden úkon právnej služby uskutočnený v roku 2009 (stanovisko z 3. augusta 2009) v sume 122,85 € vrátane režijného paušálu. „Doplnenie ústavnej sťažnosti“ z 30. októbra 2008 ústavný súd nepovažoval za efektívny úkon právnej služby, za ktorý by mu patrila odmena. Celkovo tak trovy právneho zastúpenia sťažovateľa v konaní pred ústavným súdom predstavujú sumu 346,38 €, ktorú ústavný súd priznal sťažovateľovi tak, ako to je uvedené v bode 3 výroku tohto rozhodnutia.

4. Sťažovateľ napokon požadoval priznanie primeraného finančného zadost'učinenia v sume 200 000 Sk.

Priznanie primeraného finančného zadost'učinenia ako náhrady nemajetkovej ujmy prichádza do úvahy predovšetkým v tých prípadoch, keď porušenie základného práva alebo slobody už nemožno napraviť, a to napríklad zrušením protiústavného rozhodnutia či opatrenia, prípadne uvedením do pôvodného stavu (napr. I. ÚS 15/02, I. ÚS 139/02, II. ÚS 152/08).

V danom prípade porušenie základného práva sťažovateľa je v plnej miere kompenzované (popri vyslovení porušenia základného práva) zrušením uznesenia najvyššieho súdu a vrátením veci na ďalšie konanie. Preto nebolo možné vyhovieť požiadavke sťažovateľa na priznanie primeraného finančného zadosťučinenia (bod 4 výroku nálezu).

5. Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok, treba pod právoplatnosťou nálezu uvedenou vo výroku tohto rozhodnutia rozumieť jeho doručenie účastníkom konania.

Z uvedených dôvodov ústavný súd rozhodol tak, ako to je uvedené vo výrokovej časti tohto rozhodnutia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 15. decembra 2009